

CRNA GORA
SKUPŠTINA
Odbor za ljudska prava i slobode
Broj: 00-63-8/23-
EPA
Podgorica, 17. maj 2023. godine

SKUPŠTINI CRNE GORE

PODGORICA

Na osnovu člana 77 stav 2 Poslovnika Skupštine Crne Gore Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore sa 34. sjednice, održane 12. aprila 2023. godine i 35. sjednice, održane 17. maja 2023. godine podnosi Skupštini

IZVJEŠTAJ SA KONTROLNOG SASLUŠANJA MINISTRA LJUDSKIH I MANJINSKIH PRAVA FATMIRA GJEKE na temu

„Realizacija Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2017-2021. i Preporuka sadržanih u Analizi usklađenosti zakonodavstva u Crnoj Gori sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom, sa posebnim akcentom na praćenje realizacije Zaključka Skupštine Crne Gore, donesenog povodom usvajanja Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, objavljenog u “Službenom listu Crne Gore”, broj 35/15“

Na osnovu člana 75 Poslovnika Skupštine Crne Gore Odbor za ljudska prava i slobode na 33. sjednici, održanoj 22. februara 2023. godine jednoglasno (sa sedam glasova „za“) donio je Odluku o kontrolnom saslušanju ministra ljudskih i manjinskih prava Fatmira Gjeke na temu „*Realizacija Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2017-2021. i Preporuka sadržanih u Analizi usklađenosti zakonodavstva u Crnoj Gori sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom, sa posebnim akcentom na praćenje realizacije Zaključka Skupštine Crne Gore, donesenog povodom usvajanja Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, objavljenog u “Službenom listu Crne Gore”, broj 35/15*“.

U skladu sa članom 75 stav 4 Poslovnika Skupštine Crne Gore, Odbor je o Odluci o kontrolnom saslušanju informisao predsjednicu i potpredsjednicu Skupštine. Takođe, u skladu sa članom 75 stav 5 Poslovnika Skupštine Crne Gore, Odbor je blagovremeno pozvao lice na saslušanje, obavijestio ga o pitanjima koja su predmet saslušanja i od njega zahtijevao da dostavi potrebnu Informaciju do 7. aprila 2023.

Informaciju u elektronskoj formi na temu kontrolnog saslušanja ministar ljudskih i manjinskih prava dostavio je 11. aprila 2023. i ista je upućena svim članovima Odbora.

Polazeći od navoda iz Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2022. godinu i kontinuiteta prethodnih aktivnosti članova Odbora za ljudska prava i slobode na ovu temu, među kojima se izdvajaju:

- 11. i 17. juna 2015. godine na 53. i nastavku 53. sjednice Odbora razmotren **Predlog zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom;**

- 11. jula 2017. godine na Devetoj sjednici Odbora razmotrena **Strategija za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2017-2021. godine s Akcionim planom za 2017. i 2018. godinu**, o čemu je sačinjen Izvještaj sa Zaključkom (u 10 tačaka);

- 11. jula 2017. godine na Devetoj sjednici Odbora razmotrena **Strategija za integraciju lica sa invaliditetom u Crnoj Gori 2016-2020. s Akcionim planom za sprovođenje Strategije za 2016/2017. godinu**, o čemu je sačinjen Izvještaj sa Zaključkom (u 10 tačaka);

- 28. februara 2018. godine na Prvoj zajedničkoj sjednici Odbora za ljudska prava i slobode i Odbora za turizam, poljoprivredu, ekologiju i prostorno planiranje održano **Konsultativno saslušanje predstavnika nadležnih institucija na temu „Aktivnosti u oblasti obezbjeđivanja pristupačnosti za lica sa invaliditetom u Crnoj Gori“**, o čemu je sačinjen Izvještaj sa Zaključkom (u 15 tačaka);

- 25. septembra 2019. godine na 43. sjednici Odbora održano **Konsultativno saslušanje državne sekretarke u Ministarstvu rada i socijalnog staranja, generalnog direktora Direktorata za socijalnu i dječju zaštitu u Ministarstvu rada i socijalnog staranja i direktora Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu na temu “Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori”**, o čemu je sačinjen Izvještaj sa Zaključkom (u 10 tačaka);

- 11. decembra 2019. godine na 48. sjednici Odbora održano **Kontrolno saslušanje ministra za ljudska i manjinska prava i ministarke javne uprave na temu „Realizacija Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2017-2021. i Preporuka sadržanih u Analizi usklađenosti zakonodavstva u Crnoj Gori sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom, sa posebnim akcentom na praćenje realizacije Zaključka Skupštine Crne Gore, donesenog povodom usvajanja Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, objavljenog u “Službenom listu CG”, broj 35/15 i Zaključka Skupštine Crne Gore, donesenog povodom usvajanja Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o nevladinim organizacijama, objavljenog u “Službenom listu CG”, broj 37/17“**, o čemu je sačinjen Izvještaj sa Predlogom zaključka (u 11 tačaka) koji je dostavljen Skupštini Crne Gore;

- 18. februara 2020. godine na 54. sjednici Odbora održano **Konsultativno saslušanje ministra prosvjete, ministra rada i socijalnog staranja, ministra zdravlja i ministra za ljudska i manjinska prava na temu „Post-zakonodavni nadzor za Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom („Službeni list CG“, broj 35/15), sa akcentom na primjenu člana 21 ovog Zakona, koji se odnosi na diskriminaciju u oblasti vaspitanja, obrazovanja i stručnog osposobljavanja“**, o čemu je sačinjen Izvještaj sa Zaključkom (u 11 tačaka);

- 21. januara 2021. godine na Trećoj sjednici Odbora predstavljen **Izvještaj o post-zakonodavnom nadzoru nad Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom**, koji su sačinili istraživači angažovani od Vestminsterske fondacije za demokratiju, o čemu je sačinjen Izvještaj sa Zaključkom (u 19 tačaka);

- 22. juna 2022. godine na 25. sjednici Odbora održano **Kontrolno saslušanje ministra rada i socijalnog staranja (predstavnicu Ministarstva rada i socijalnog staranja), ministra prosvjete, ministra zdravlja (predstavnik Ministarstva zdravlja) i ministra pravde na temu „Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori, sa posebnim akcentom na praćenje realizacije Zaključka Odbora za ljudska prava i slobode sa Konsultativnog saslušanja, održanog 25. septembra 2019. na temu „Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori“ i Preporuka iz Analize intersektorske podrške različitih sistema djeci sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori, koju su pripremile ekspertkinje angažovane od strane UNICEF-a“**, o čemu je Skupština Crne Gore, na predlog Odbora, donijela Zaključke (29), koji su objavljeni u „Službenom listu Crne Gore“, broj 84/22,

održavanjem **Kontrolnog saslušanja** ministra ljudskih i manjinskih prava Fatmira Gjeke, u skladu sa čl. 62 i 75 Poslovnika Skupštine Crne Gore, realizovana je **14.** aktivnost utvrđena **Planom aktivnosti Odbora za ljudska prava i slobode za 2022. godinu.**

34. sjednici Odbora, u skladu sa članom 75 stav 6 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovao je ministar ljudskih i manjinskih prava Fatmir Gjeka, koji se odazvao pozivu za kontrolno saslušanje.

Sjednici su, u skladu sa članom 67 stav 4 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovali: Biljana Pejović, načelnica u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava, Irena Varagić, načelnica u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava, Sanja Žugić, šefica Kabineta ministra ljudskih i manjinskih prava, Nerma Dobardžić Kurti, zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Radovan Nikolić, načelnik u Direktoratu za zdravstvenu zaštitu u Ministarstvu zdravlja, Marija Hajduković, generalna direktorica Direktorata za strateško planiranje, međunarodnu saradnju i IPA fondove u Ministarstvu javne uprave, Ivana Nedović, sekretarka Odbora za društvene djelatnosti Zajednice opština Crne Gore, Friederike Wünschmann, savjetnica za vladavinu prava i evropske integracije u Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori, Anjet Lanting, savjetnica Ujedinjenih nacija za ljudska prava, Sanja Zindović, predstavnica UNDP-ija u Crnoj Gori, Nela Krnić, koordinatorka Programa za monitoring prava djeteta u Predstavništvu UNICEF-a u Crnoj Gori, Marina Vujačić, izvršna direktorica NVO "Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore", Goran Macanović, izvršni direktor NVO "Savez slijepih Crne Gore", Slobodan Vuković, predsjednik Upravnog odbora NVO Savez udruženja roditelja djece i omladine sa smetnjama i teškoćama u razvoju "Naša inicijativa" i Pavle Ćupić, koordinator Programa ljudskih prava i pravde u NVO "Građanska alijansa".

U uvodnom izlaganju na temu kontrolnog saslušanja ministar ljudskih i manjinskih prava Fatmir Gjeka je istakao da je pitanje zaštite od diskriminacije i promocija jednakosti lica sa invaliditetom, unapređenje i uređivanje njihovih ljudskih prava, inkluzivnost, te kreiranje politika koje doprinose poboljšanju kvaliteta njihovog života, horizontalno pitanje. Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava koordinira procesom kreiranja nacionalnog strateškog dokumenta u oblasti zaštite od diskriminacije lica sa invaliditetom i promocije jednakosti, pa je i ovaj strateški dokument rezultat zajedničkog rada relevantnih institucija nadležnih za njegovo sprovođenje.

Ne bježeći od odgovornosti, ocijenio je da je na ovom kontrolnom saslušanju trebalo da bude više predstavnika Vlade u čijoj su nadležnosti aktivnosti prepoznate strateškim dokumentima, a koje su predmet saslušanja, naglašavajući da adresiranje ovog pitanja nije i ne bi smjelo da bude nadležnost isključivo jednog resora, odnosno da svi treba da prepoznaju svoju obavezu u okviru izvršne, ali i zakonodavne i sudske vlasti. Tek kada se uskladi multidisciplinarni pristup, može se govoriti o konkretnijim rezultatima i pomacima.

Radna grupa sačinjena od predstavnika svih relevantnih institucija koju je formiralo Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava, uz ekspertsku podršku Kancelarije UNDP-ija u Crnoj Gori, sačinila je Završni izvještaj o realizaciji Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2017-2021. godine. Izvještaj koji predstavlja pregled realizacije aktivnosti za petogodišnji period je usvojen u martu prošle godine i sadrži analizu stanja i preporuke za naredni strateški ciklus. S tim u vezi, ukazano je na potrebu dalje identifikacije i uklanjanje prepreka koje uzrokuju nejednake društvene uslove i položaj lica sa invaliditetom, kao i na preduslove za njihovo aktivno učešće u razvoju javnih politika u oblasti zaštite od diskriminacije i promocije jednakosti. Prepoznata je i potreba za jačanjem uslova za ravnopravno učešće u životu zajednice žena i djevojčica sa invaliditetom, te djece sa invaliditetom.

U prethodnom periodu sprovođenja strateškog dokumenta napravljeni su značajni koraci u pogledu usaglašavanja postojećeg pravnog okvira u oblasti zaštite od diskriminacije i promocije jednakosti lica sa invaliditetom. Ukazao je na postignuti nivo usaglašenosti sa važećim međunarodnim standardima Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije. Svakako, postignuti nivo usaglašenosti nije potpun i zahtijeva preduzimanje dodatnih koraka u narednom periodu sprovođenja javne politike.

Tokom 2021. godine, u oblasti harmonizacije propisa, nastavljen je trend usaglašavanja propisa, pa je Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o porezu na dodatu vrijednost usaglašen u pogledu terminologije sa Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom. Takođe, važno je ukazati da je Skupština Crne Gore 29. decembra 2021. donijela Zakon o izmjeni Zakona o porezu na upotrebu putničkih motornih vozila, plovni objekata, vazduhoplova i letilica koji je takođe harmonizovan sa UN Konvencijom. Usvojen je

novi Zakon o unutrašnjim poslovima, čijim članom 3 je propisano da zaposleni u Ministarstvu ne smiju u obavljanju poslova vršiti diskriminaciju, između ostalog, i po osnovu "invaliditeta". Kroz odredbu člana 53 ovog propisa "lica sa invaliditetom" su prepoznata kao posebno ranjiva kategorija u odnosu na koju policijski službenik ima obavezu posebno obazrivo primjenjivati zakonska ovlaštenja, te u slučaju potrebe zatražiti pomoć lica koje raspolaže znanjima o ispravnom načinu komunikacije i ophođenja prema licu sa invaliditetom.

Izmjene i dopune Zakona o izboru odbornika i poslanika i Zakona o političkim partijama koje su trebale da omoguće primjenu instituta afirmativne akcije za lica sa invaliditetom nijesu sprovedene, zbog čega je potrebno jasno ukazati da problem adekvatne političke zastupljenosti lica sa invaliditetom i dalje ostaje neriješen. Potreba postizanja političkog i društvenog konsenzusa svih subjekata oko ovog pitanja predstavlja jedini način koji može dovesti do poboljšanja položaja lica sa invaliditetom u ovoj oblasti.

U oblasti pristupačnosti napravljen je značajan iskorak u pogledu unapređenja postojećeg zakonskog okvira kojim se teži omogućavanju većeg nivoa svih oblika pristupačnosti licima sa invaliditetom. Međutim, značajni problemi koji se odnose na nivo pristupačnosti objekata u javnoj upotrebi i površina i dalje postoje. Značajan broj lica sa invaliditetom i dalje se suočava sa nedovoljnom dostupnošću informacija, pri čemu je posebno zabrinjavajući podatak da se velika većina lica sa invaliditetom u ogromnoj ili većoj mjeri suočava sa preprekama i barijerama prilikom pristupa javnom prevozu.

Kada se govori o poslovnoj sposobnosti lica sa invaliditetom, Zakon o vanparničnom postupku je djelimično usklađen sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, na način što su unaprijeđene procesne radnje u postupku oduzimanja poslovne sposobnosti licu prema kome je pokrenut postupak oduzimanja poslovne sposobnosti. Međutim, dodatne aktivnosti u vezi usaglašavanja i sprovođenja pravnih akata nijesu realizovane, što za posljedicu ima da se lica sa invaliditetom i dalje suočavaju sa veoma visokim nivoom diskriminacije u postupcima za oduzimanje poslovne sposobnosti.

U oblasti socijalne zaštite postignuti rezultati se ogledaju kroz povećanje broja licenciranih pružalaca usluga. U narednom periodu poseban akcenat mora biti stavljen na omogućavanju licima sa invaliditetom da u većoj mjeri ostvare socijalna prava garantovana relevantnim pravnim aktima.

Oblast obrazovanja predstavlja segment javne politike gdje dostupna istraživanja pokazuju da se lica sa invaliditetom suočavaju sa najmanjim nivoom diskriminacije u poređenju sa drugim oblastima, kao i oblast gdje nadležne institucije preduzimaju aktivne mjere u cilju konstantnog poboljšanja položaja lica sa invaliditetom. Međutim, značajan procenat lica sa invaliditetom smatra da uprkos manjem nivou diskriminacije i dalje postoje značajne prepreke za koje je potrebno razviti adekvatne odgovore od strane svih organa u okviru obrazovnog sistema.

Kada je riječ o zapošljavanju, veoma je važno istaći da je u prethodnom periodu Zakon o radu harmonizovan sa Direktivama Evropske komisije i usklađen sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom. Akcenat je na implementaciji zakonskih rješenja, čime će se obezbijediti potrebni osnovi za napredak u zaštiti od diskriminacije lica sa invaliditetom prilikom zapošljavanja, posebno ako se uzme u obzir da oblast zapošljavanja predstavlja oblast u kojoj se lica sa invaliditetom najviše suočavaju sa velikim preprekama prilikom ostvarivanja njihovih prava. Više od polovine učesnika sprovedenih istraživanja u ovoj oblasti je istaklo da se lica sa invaliditetom suočavaju sa ogromnim barijerama prilikom zapošljavanja, što predstavlja značajan problem koji je potrebno adresirati u narednom periodu sprovođenja javne politike.

U oblasti zdravstva lica sa invaliditetom se suočavaju sa veoma ozbiljnim preprekama prilikom korišćenja svojih prava. Značajan problem prilikom realizacije strateškog dokumenta se ogledao u činjenici da potrebne izmjene zakonskog okvira u ovoj oblasti nijesu sprovedene, čime je u velikoj mjeri otežan pristup zdravstvenoj zaštiti licima sa invaliditetom. Navedene činjenice i dosadašnja praksa imaju za posljedicu da se lica sa invaliditetom u ogromnoj mjeri i dalje suočavaju sa diskriminacijom u predmetnoj oblasti.

Usvajanje i usaglašavanje Zakona o medijima, Zakona o elektronskim medijima i Zakona o nacionalnom javnom emiteru Radio i televizija Crne Gore, koji su usaglašeni sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom, predstavlja jedan

od ključnih rezultata ostvarenih u predmetnoj oblasti. Pored navedenog, usklađeni su i Zakon o državnim službenicima i namještenicima, Zakon o elektronskoj trgovini i drugi zakonski akti.

Ministarstvo javne uprave, digitalnog društva i medija, u saradnji sa Generalnim sekretarijatom Vlade i kompanijom „Fleka“ razvilo je novi portal Vlade u skladu sa najboljim praksama vodećih digitalnih platformi vladinih institucija u svijetu. Portal predstavlja glavni komunikacioni kanal Vlade i ministarstava i pružice potpuno novo korisničko i vizuelno iskustvo koje se ogleda u unicifiranom onlajn nastupu ministarstava i organa državne uprave. Po prvi put je obezbijedena puna primjena standarda pristupačnosti preporučena Zakonom o elektronskoj upravi, kao i mogućnost čitanja sadržaja. Portal ispunjava uslove e-pristupačnosti i implementiran je poseban meni za poboljšanu pristupačnost sadržaja sa kontrolom kontrasta, veličine slova, razmaka teksta, animacija, zatim vizuelnim vodičem za lakše čitanje, naglašavanje linkova, kompatibilnost sa čitačima ekrana kroz strukturiranost stranica, kao i poseban font koji omogućava lakše čitanje osobama sa disleksijom.

U oblasti kulture pitanja Zakona o bibliotekarskoj djelatnosti i Zakona o muzejskoj djelatnosti i dalje ostaju aktuelna i neriješena.

U prethodnom periodu pet od 24 opštine u Crnoj Gori su donijele lokalne akcione planove, što jasno ukazuje na potrebu većeg nivoa angažovanosti lokalnih samouprava u garantovanju prava i unapređenju položaja lica sa invaliditetom.

Ministar Gjeka je saopštio da je prethodnom Strategijom bio definisan strateški cilj koji se odnosio na potrebu stvaranja uslova za postizanje pune ravnopravnosti lica sa invaliditetom sa drugim licima, u skladu sa načelima Konvencije UN o pravima lica sa invaliditetom, Ustavom i pozitivnim zakonima. Takođe, pored opšteg, dokument je imao još 10 operativnih ciljeva, a sadržao je 162 aktivnosti. U potpunosti je realizovano 114 aktivnosti (70%), djelimično je realizovano 18 aktivnosti (11,2%), dok je 30 aktivnosti ostalo nerealizovano (18,5%). Aktivnosti koje nijesu realizovane u prethodnom petogodišnjem periodu su sastavni dio nove Strategije za period 2022-2027. godina.

Tokom realizacije strateškog dokumenta napravljeni su značajni koraci u pogledu usaglašavanja postojećeg pravnog okvira u oblasti zaštite od diskriminacije i promocije jednakosti lica sa invaliditetom. Primarno je bilo potrebno ukazati na postignuti nivo usaglašenosti sa važećim međunarodnim standardima Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije. Od 59 analiziranih zakona, preporuku za usklađivanje je dobilo 34, a do sada je usklađeno devet. U toku izmjene i dopune zakona o pravima pacijenata, o liječenju neplodnosti asisitiranim reproduktivnim tehnologijama, o zaštiti i ostvarivanju prava mentalno oboljelih lica i o povlasticama na putovanje lica sa invaliditetom. U pripremi je Nacrt zakona o jedinstvenom vještačenju invaliditeta, što je osnov za donošenje registra osoba sa invaliditetom.

Ministar je istakao da usaglašavanje zakona nije završeno, te je u novom strateškom ciklusu ostala obaveza realizacije predmetnog Zaključka Skupštine Crne Gore iz 2015. godine.

Tokom konstruktivne i sadržajne rasprave iskazani su stavovi i mišljenja koji se mogu rezimirati na sledeći način:

- da su lica sa invaliditetom, po ocjeni institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda, jedna od najranjivijih društvenih grupa u pogledu izloženosti riziku od diskriminacije, jer ih diskriminacija pogađa u svim područjima života, a najizraženije u oblasti rada i zapošljavanja, obrazovanja, zdravlja i samostalnog života;

- da po ocjeni Zaštitnika u ovoj oblasti još uvijek ima dosta prostora za unapređenje, posebno na polju pune i efektivne implementacije garantovanih prava, sudjelovanja u životu zajednice, integrisanih servisa i usluga za samostalan život;

- da nedostaje efektivna primjena normativnih garancija, kao što je primjena posebnih mjera radi prevazilaženja nejednakosti u oblasti rada i zapošljavanja i obrazovanja;

- da je i dalje medicinski, funkcionalni model pristupa invaliditetu dominira, a zakone, politike i strategije o licima sa invaliditetom neophodno je kreirati i donositi na bazi pristupa zasnovanog na ljudskim pravima koji će lica sa invaliditetom posmatrati kao aktivne sudionike društvenih procesa, a ne kao pasivne posmatračke;

- da licima sa invaliditetom nije omogućeno da u punom kapacitetu i na osnovu jednakosti sa drugima žive samostalno, obrazuju se, zarađuju za život, učestvuju u političkom i javnom životu, ostvaruju efikasan pristup pravdi i učestvuju u kulturnim i sportskim aktivnostima;
- da je Zaštitnik izrazio zabrinutost zbog ukidanja Direktorata za zaštitu i jednakost lica sa invaliditetom u tadašnjem Ministarstvu pravde, ljudskih i manjinskih prava;
- da su tokom 2022. godine svi sajtovi organa državne uprave koji su se nalazili na staroj Vladinoj platformi, a sada se nalaze na novom veb portalu Vlade usklađeni sa Pravilnikom o standardima pristupačnosti, čime je omogućeno čitanje sadržaja objavljenih dokumenata;
- da resorne institucije ne objavljuju dokumente u elektronski čitljivom formatu, što predstavlja izazov, zbog čega su planirane obuke i edukativne radionice o standardima pristupačnosti i kreiranju elektronski čitljivih dokumenata za predstavnike organa državne uprave na centralnom i lokalnom nivou;
- da Ministarstvo javne uprave, u saradnji sa nevladinim organizacijama, priprema obuke administratora i odgovornih lica o objavljivanju dokumenata u elektronski čitljivom formatu koje će biti realizovane tokom aprila ove godine;
- da se izmjenama Zakona o nevladinim organizacijama čije usvajanje se očekuje u III kvartalu ove godine planira preciznije definisanje procedura za finansiranje projekata nevladinih organizacija;
- da su novom Strategijom planirane dodatne aktivnosti čija realizacija je u toku, a planirano je i sprovođenje istraživanja koje se odnosi na zadovoljstvo korisnika e-pristupačnošću, kao i sprovođenje aktivnosti koje se tiču kreiranja novih setova podataka na portalu otvorenih podataka;
- da Zakon o zdravstvenoj zaštiti nije u direktnoj koliziji sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i da postoji spremnost da se dodatno unaprijedi tekst Nacrta zakona o zdravstvenoj zaštiti koji je u fazi izrade;
- da su u toku konsultacije sa direktorima zdravstvenih ustanova u vezi sa rješavanjem problema pristupačnosti kako bi se zdravstvena zaštita licima sa invaliditetom učinila pristupačnijom;
- da su Glavni grad Podgorica i Opština Žabljak realizovali sve obaveze utvrđene Akcionim planom za sprovođenje Strategije za 2022. godinu i da je Opština Žabljak uložila oko 25.000 eura, a Glavni grad Podgorica oko 200.000 eura;
- da su opštine prepoznate kao nosioci aktivnosti u izradi lokalnih akcionih planova za sprovođenje Strategije i do sada je pet jedinica lokalne samouprave donijelo ove lokalne akcione planove;
- da je Zajednica opština izrazila spremnost da inovira model lokalnog akcionog plana u oblasti invaliditeta, radi njegovog usaglašavanja sa strateškim ciljevima i mjerama iz važeće Strategije i da taj model dostavi svim opštinama na korišćenje;
- da će Zajednica opština uraditi model odluke o saradnji nevladinih organizacija i lokalnih samouprava u cilju privlačenja sredstava iz EU i drugih fondova kako bi se realizovale aktivnosti koje će lokalne samouprave utvrditi svojim lokalnim akcionim planovima;
- da Zajednica opština podržava svoje članice da sprovedu sve zakonom i strategijama utvrđene obaveze koje se tiču jedinica lokalne samouprave i pruža im stručnu i tehničku podršku, kao i da Zajednica opština podržava sve napore resornih ministarstava, partnera, međunarodnih organizacija i prije svega, nevladinih organizacija koje se bave pitanjima osoba sa invaliditetom kako bi zajedno doprinijeli da položaj osoba sa invaliditetom bude što bolji;
- da i pored toga što je došlo do usklađivanja određenih zakona sa Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom, u praksi postoje brojni izazovi u implementaciji usvojenih zakona;
- da je na svima odgovornost zbog nedovoljnog rada i nedovoljne posvećenosti rješavanju problema lica sa invaliditetom, a da se nedovoljno radi svjedoče i nalazi sadržani u Izvještaju Evropskog parlamenta, ODIHR (OEBS-a) i Parlamentarne skupštine Savjeta Evrope u kojem se ukazuje da preko polovine osoba sa invaliditetom nije moglo ostvariti svoje biračko pravo na nedavno održanim predsjedničkim izborima, iako je to jedno od osnovnih ljudskih prava;
- da su nalazi istraživanja, odnosno lični osjećaj osoba sa invaliditetom takav da se većina njih i dalje osjeća diskriminisanim i u pogledu sudske zaštite, poslovne sposobnosti, socijalne zaštite, zaštite u oblasti zdravstva, rada i zapošljavanja i mnogim drugim oblastima;

- da je alarmantno da preko 57% ispitanika ima osjećaj da je položaj osoba sa invaliditetom ostao nepromijenjen ili je pogoršan, pri čemu 11% ispitanika smatra da je položaj osoba sa invaliditetom pogoršan;

- da preko 85% ispitanika smatra da su se tokom života u ogromnoj ili u većoj mjeri suočavali sa barijerama, dok 91% smatra da im nije priznato nijedno ili neko od osnovnih prava u oblasti socijalne zaštite;

- da i pored toga što su u oblasti obrazovanja manje diskriminirani, čak preko 50% smatra da se u oblasti obrazovanja susreću sa nekom od barijera;

- da je po percepciji, najizraženija diskriminacija u oblasti zapošljavanja i preko 70% njih smatra da su u ogromnoj ili većoj mjeri diskriminirani zbog toga što poslodavci ne žele da zaposle osobe sa invaliditetom, postoji nepristupačnost radnog mjesta za osobe sa invaliditetom koje i kad se zaposle nemaju uslove za rad i ne postoji mogućnost njihovog napredovanja;

- da preko 51% osoba sa invaliditetom smatra da postoje velike barijere prilikom ostvarivanja njihovih prava u sudskim organima;

- da je u Crnoj Gori oko 11% osoba sa invaliditetom od ukupnog broja stanovnika, a još uvijek ne postoji registar osoba sa invaliditetom;

- da predstavnici nevladinih organizacija koje se bave zaštitom prava osoba sa invaliditetom ni 2015. godine nijesu bili zadovoljni usvojenim Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, jer nije definisao sve oblasti života osoba sa invaliditetom, sve oblike diskriminacije, kao ni sve osnove i područja diskriminacije i da postoje oblasti koje definiše Konvencija UN o pravima lica sa invaliditetom, a koje navedeni Zakon ne prepoznaje;

- da je Ministarstvo pravde napustilo Radnu grupu koja se bavila analizom usklađenosti zakonodavstva sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom, uz najavu da će raditi odvojenu analizu za njihovu oblast, što nije realizovano;

- da u pogledu ostvarivanja prava na pristupačnost, osobe sa invaliditetom pokreću mnogo veći broj postupaka za zaštitu od diskriminacije pred sudom;

- da su predstavnici nevladinih organizacija više puta upućivali inicijativu Ministarstvu javne uprave da se izmjenama i dopunama Zakona o nevladinim organizacijama promijeni diskriminatorska odredba kojom je definisano da osobe kojima je oduzeta poslovna sposobnost ne mogu biti osnivači nevladine organizacije, jer je isto u suprotnosti sa Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom, čime se krši jedno od osnovnih prava- pravo na samozastupanje. Pošto su najveći broj onih kojima je ograničena ili oduzeta poslovna sposobnost osobe sa intelektualnim ili psiho-socijalnim invaliditetom, to znači da one ne mogu zagovarati svoja prava, te ni kroz nevladinu organizaciju ne mogu da djeluju javno čime se, između ostalog, krši njihovo pravo na učešće u javnom i političkom životu;

- da u Crnoj Gori postoji problem nedostatka institucionalnih mehanizama za zaštitu prava osoba sa invaliditetom, jer je ukinut Direktor za zaštitu i jednakost lica sa invaliditetom koji je predstavljao iskorak u radu Vlade Crne Gore i nedostaje Savjet za prava lica sa invaliditetom, koji je poslednju sjednicu održao 2018. godine;

- da je institucija Ombudsmana jedna od rijetkih svijetlih tačaka u našem sistemu kada su u pitanju prava osoba sa invaliditetom;

- da je Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava, po Konvenciji UN o pravima osoba sa invaliditetom, dužno da organizuje i promovise treninge i obuke predstavnika institucija o pravima osoba sa invaliditetom, na čemu Ministarstvo nije radilo što rezultira nizom termina u strateškim dokumentima koji su u suprotnosti sa Konvencijom;

- da je Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom propisana obaveza države i nadležnih institucija da se blisko konsultuju sa osobama sa invaliditetom, što se u praksi ne realizuje na odgovarajući, proaktivan način;

- da je portal Vlade Crne Gore jedna od najpristupačnijih onlajn platformi, ali se na istoj objavljuju i nepristupačna dokumenta što smanjuje njenu punu pristupačnost;

- da su predstavnici nevladinih organizacija pokrenuli inicijativu za donošenje zakona o reprezentativnosti organizacija osoba sa invaliditetom kako bi se obezbijedilo adekvatno predstavljanje

osoba sa invaliditetom i finansiranje organizacija osoba sa invaliditetom na šta obavezuje Konvencija UN o pravima lica sa invaliditetom;

- da postoji diskriminacija lica sa invaliditetom u oblasti zdravstvene zaštite i u oblasti socijalne i dječje zaštite;

- da bi što prije trebalo raspisati konkurse za raspodjelu sredstava za finansiranje projekata nevladinih organizacija kako bi se obezbijedila sredstva za njihov kontinuirani rad i pružanje usluga korisnicima;

- da je Savjet za prava osoba sa invaliditetom od velikog značaja, kao i Savjet za prava djeteta koji je od oktobra 2022. imao samo jednu sjednicu, a ova tijela su ključna za ostvarivanje multisektorske saradnje i nadgledanje poštovanja propisa;

- da je UNICEF podržao Savjet za prava djeteta da uradi Analizu multisektorskog odgovora na potrebe djece sa smetnjama u razvoju, trenutno se radi na izradi Nacionalnog akcionog plana za primjenu preporuka sadržanih u toj Analizi, ali ne osjeća se dovoljno elana i entuzijazma od strane partnera za implementaciju tog dokumenta, niti za alokaciju dovoljnog iznosa finansijskih sredstava;

- da u oblasti koja se tiče prava djeca sa smetnjama u razvoju, i dalje u svim sektorima nedostaje koordinirano djelovanje zbog čega je potrebno preduzeti još mnogo aktivnosti;

- da su Ujedinjene nacije prepoznale napredak u pogledu prava osoba sa invaliditetom, kao i veću vidljivost ovih lica;

- da je prema rezultatima istraživanja javnog mnjenja djelimično smanjen nivo diskriminacije lica sa invaliditetom i veći broj djece sa invaliditetom pohađa škole, ali to ne znači da i dalje nema izazova;

- da i dalje postoje zakoni koji nijesu usklađeni sa Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom, a ni terminologija nije usklađena sa Konvencijom, jer se lica sa invaliditetom opisuju kao nemoćna, invalidi, lica sa defektom, zbog čega Ujedinjene nacije podržavaju Crnu Goru da radi na rješavanju ovih izazova;

- da servisi u zajednici u Crnoj Gori nijesu adekvatni, jer je previše lica sa invaliditetom u institucijama u kojima ne postoje adekvatni uslovi, pa Ujedinjene nacije sa Vladom Crne Gore rade na jačanju servisa na nivou zajednice i

- da ne postoje potrebni podaci u ovoj oblasti i da postoji složeni sistem procjene invaliditeta na osnovu medicinskog modela pristupa invaliditetu zbog čega UNDP podržava reformu u oblasti invaliditeta što bi trebalo da dovede do usvajanja zakona o jedinstvenom tijelu vještačenja invaliditeta i uspostavljanja registra osoba sa invaliditetom.

Postavljena su sledeća pitanja:

1. Da li je u okviru Ministarstva ljudskih i manjinskih prava obezbijeđen kontinuitet u zaštiti prava lica sa invaliditetom, jer se očekuje da kao resorno ministarstvo svojim radom i organizacionom strukturom obezbijedi uslove za puno i efikasno obavljanje djelatnosti iz svoje nadležnosti, a u svrhu ostvarivanja, zaštite i promocije prava svih ranjivih grupa?
2. Za kada je planirana zakonodavna inicijativa koja se odnosi na izmjene i dopune Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom koji nije u potpunosti usaglašen sa UN Konvencijom o pravima lica sa invaliditetom, jer se njime ne definišu razumne adaptacije, ne predviđaju se sankcije za odbijanje razumnih adaptacija i ne prepoznaju se pojedini oblici diskriminacije?
3. Imajući u vidu važnost finansijske podrške države za unapređenje položaja lica sa invaliditetom, koliko su resorna ministarstva, prvenstveno Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava i Ministarstvo rada i socijalnog staranja, u periodu sprovođenja Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2017-2021. opredijelili sredstava za finansiranje projekata nevladinih organizacija u oblasti zaštite prava lica sa invaliditetom?
4. Da li je vršena analiza nevladinih organizacija kojima se odobravaju sredstva za projekte, odnosno da li u Ministarstvu posjeduju podatke koliko je nevladinih organizacija koje okupljaju lica sa invaliditetom ili su u njihovom menadžmentu sama lica sa invaliditetom, a koliko je NVO koje se bave zaštitom ljudskih prava, odnosno prava lica sa invaliditetom, a u svom

- sastavu nemaju osobe sa invaliditetom, dobilo sredstva za realizaciju projekata u oblasti zaštite osoba sa invaliditetom?
5. Koliko je osoba sa invaliditetom zaposleno u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava, i u slučaju da ne ispunjavaju kvotu propisanu Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom, da li uplaćuju sredstva u Fond?
  6. Kada će Savjet za prava lica sa invaliditetom koji je osnovan Odlukom koja je stupila na snagu 6. januara 2022. godine konačno početi da radi?
  7. Šta je urađeno povodom rješavanja problema nepristupačnosti biračkih mjesta za lica sa invaliditetom, da li su izvršeni obilasci biračkih mjesta i šta se planira realizovati s obzirom na to da oko 54.000 lica sa invaliditetom ima pravo glasa, a oko 30.000 njih nije moglo ostvariti svoje pravo?
  8. Imajući u vidu da je Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore proširena nadležnost u pogledu monitoringa implementacije Konvencije UN o pravima lica sa invaliditetom na nacionalnom nivou, kakva je dosadašnja saradnja Ministarstva ljudskih i manjinskih prava sa institucijom Zaštitnika i koje su aktivnosti do sada preduzete po pitanju saradnje u ovoj konkretnoj oblasti?
  9. Kada će biti formiran registar osoba sa invaliditetom, jer je on mnogo važniji od strategija?
  10. S obzirom da je Zaključkom Skupštine Crne Gore donesenim povodom usvajanja Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom 2015. godine Vlada Crne Gore obavezana da uradi analizu svih propisa koji definišu prava osoba s invaliditetom u oblastima koje definiše Konvencija UN o pravima osoba sa invaliditetom, a koje su obuhvaćene i Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i da u što kraćem roku pripremi predloge izmjena zakona iz oblasti saobraćaja, zdravstvene zaštite i socijalne i dječje zaštite, te da je Analizom utvrđeno da je od 59 zakona, potrebno usaglasiti 34, koji zakoni su do sada usklađeni?

Predstavnici Ministarstva ljudskih i manjinskih prava dali su odgovore i dodatna pojašnjenja u vezi sa postavljenim pitanjima.

***

Odbor je jednoglasno (sa sedam glasova „za”) odlučio da predloži Skupštini da, povodom Kontrolnog saslušanja ministra ljudskih i manjinskih prava na temu „*Realizacija Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2017-2021. i Preporuka sadržanih u Analizi usklađenosti zakonodavstva u Crnoj Gori sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom, sa posebnim akcentom na praćenje realizacije Zaključka Skupštine Crne Gore, donesenog povodom usvajanja Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, objavljenog u “Službenom listu Crne Gore”, broj 35/15*”, održanog 12. aprila 2023. godine, usvoji sledeće

ZAKLJUČKE:

1. Skupština Crne Gore ocjenjuje da kontinuirane i koordinirane aktivnosti nadležnih državnih organa, realizovane u saradnji sa međunarodnim i nevladinim organizacijama, doprinose unapređenju položaja lica sa invaliditetom u Crnoj Gori, što je prepoznato i od Ujedinjenih nacija kroz napredak u pogledu prava osoba sa invaliditetom i veću vidljivost ovih lica. Međutim, Skupština ocjenjuje da je stepen realizovanih aktivnosti utvrđenih Strategijom za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2017-2021. godina nedovoljan, o čemu svjedoče podaci da je od 162 aktivnosti u potpunosti realizovano 114 (70%), djelimično realizovano 18 aktivnosti (11,2%), dok je 30 aktivnosti (18,5%) ostalo nerealizovano. Stoga, Skupština smatra da je u narednom periodu potrebno ubrzati aktivnosti koje se preduzimaju u oblasti zaštite prava lica sa invaliditetom kako bi nova Strategija za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2022-2027. godina bila u što većoj mjeri

realizovana, što bi značajno doprinijelo unapređenju položaja i ostvarivanju prava ove ranjive populacije u Crnoj Gori i obezbjeđivanju njihovog ravnopravnog položaja i punog učešća u svim sferama društvenog života kroz unapređenje pravnog, institucionalnog, socijalnog i ekonomskog okvira za zaštitu od diskriminacije koji će se, za razliku od dominantnog medicinskog modela pristupa invaliditetu, temeljiti na modelu pristupa invaliditetu zasnovanom na ljudskim pravima.

2. Imajući u vidu da je Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore proširena nadležnost u pogledu monitoringa implementacije Konvencije UN o pravima lica sa invaliditetom na nacionalnom nivou, neophodno je da ova Institucija kroz monitoring uspostavi tješnju saradnju sa Ministarstvom ljudskih i manjinskih prava iz razloga što je Skupština Crne Gore saglasna sa ocjenom Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore da u ovoj oblasti još uvijek ima dosta prostora za unapređenje, posebno na polju pune i efektivne implementacije garantovanih prava, sudjelovanja u životu zajednice, integrisanih servisa i usluga za samostalan život i da nedostaje efektivna primjena normativnih garancija, kao što je primjena posebnih mjera radi prevazilaženja nejednakosti u oblasti rada i zapošljavanja i obrazovanja. I dalje medicinski, funkcionalni model pristupa invaliditetu dominira, a zakone, politike i strategije o licima sa invaliditetom neophodno je kreirati i donositi na bazi pristupa zasnovanog na ljudskim pravima koji će lica sa invaliditetom posmatrati kao aktivne sudionike društvenih procesa, a ne kao pasivne posmatračke, zbog čega oni, po ocjeni Zaštitnika, i dalje ostaju najranjivija i najviše diskriminisana grupa u društvu. Skupština ocjenjuje da ovim licima nije omogućeno da u punom kapacitetu i na osnovu jednakosti sa drugima žive samostalno, obrazuju se, zarađuju za život, učestvuju u političkom i javnom životu, ostvaruju efikasan pristup pravdi i učestvuju u kulturnim i sportskim aktivnostima, zbog čega je neophodno preduzimati kontinuirane i koordinirane aktivnosti na rješavanju svih izazova u ovoj oblasti.
3. Skupštinu zabrinjava podatak da u Crnoj Gori postoji problem nedostatka institucionalnih mehanizama za zaštitu prava osoba sa invaliditetom, jer je ukinut Direktorat za zaštitu i jednakost lica sa invaliditetom koji je predstavljao iskorak u radu Vlade Crne Gore i nedostaje Savjet za prava lica sa invaliditetom, koji je posljednju sjednicu održao 2018. godine.
4. Skupština uvažava istraživanje o percepciji lica sa invaliditetom:
  - da su nalazi istraživanja, odnosno lični osjećaj osoba sa invaliditetom takav da se većina njih i dalje osjeća diskriminisanim i u pogledu sudske zaštite, poslovne sposobnosti, socijalne zaštite, zaštite u oblasti zdravstva, rada i zapošljavanja i mnogim drugim oblastima;
  - da je alarmantno da preko 57% ispitanika ima osjećaj da je položaj osoba sa invaliditetom ostao nepromijenjen ili je pogoršan, pri čemu 11% ispitanika smatra da je položaj osoba sa invaliditetom pogoršan;
  - da preko 85% ispitanika smatra da su se tokom života u ogromnoj ili u većoj mjeri suočavali sa barijerama, dok 91% smatra da im nije priznato nijedno ili neko od osnovnih prava u oblasti socijalne zaštite;
  - da i pored toga što su u oblasti obrazovanja manje diskriminirani, čak preko 50% smatra da se u oblasti obrazovanja susreću sa nekom od barijera;
  - da je najizraženija diskriminacija u oblasti zapošljavanja i preko 70% njih smatra da su u ogromnoj ili većoj mjeri diskriminirani zbog toga što poslodavci ne žele da zaposle osobe sa invaliditetom, postoji nepristupačnost radnog mjesta za osobe sa invaliditetom koje i kad se zaposle nemaju uslove za rad i ne postoji mogućnost njihovog napredovanja;
  - da preko 51% osoba sa invaliditetom smatra da postoje velike barijere prilikom ostvarivanja njihovih prava u sudskim organima;
  - da je potrebno rješavanje problema nepristupačnosti biračkih mjesta za lica sa invaliditetom i da treba izvršiti obilaskne biračkih mjesta s obzirom na to da oko 54.000 lica sa

invaliditetom ima pravo glasa, a oko 30.000 njih na poslednjim predsjedničkim izborima nije moglo ostvariti svoje pravo;

- da je u Crnoj Gori oko 11% osoba sa invaliditetom od ukupnog broja stanovnika, a još uvijek ne postoji registar osoba sa invaliditetom.

5. I dalje postoje zakoni koji nijesu usklađeni sa Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom, a ni terminologija u novoj Strategiji nije usklađena sa Konvencijom, jer se lica sa invaliditetom opisuju kao nemoćna, invalidi, lica sa defektom. Stoga, Skupština Crne Gore pozdravlja napredak u usaglašavanju zakona sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom Ujedinjenih nacija o pravima lica sa invaliditetom, u skladu sa Zaključkom Skupštine Crne Gore, objavljenim u “Službenom listu Crne Gore”, broj 35/15, u okviru čega su usaglašeni sledeći zakoni: Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o porezu na dodatu vrijednost, Zakon o izmjeni Zakona o porezu na upotrebu putničkih motornih vozila, plovnih objekata, vazduhoplova i letilica, Zakon o unutrašnjim poslovima, Zakon o vanparničnom postupku, Zakon o radu, Zakon o medijima, Zakon o elektronskim medijima, Zakon o nacionalnom javnom emiteru Radio i televizija Crne Gore, Zakon o državnim službenicima i namještenicima i Zakon o elektronskoj upravi.
Takođe, Skupština smatra značajnim aktivnosti koje se preduzimaju na pripremi predloga zakona o izmjenama i dopunama zakona o pravima pacijenata, o liječenju neplodnosti asisitiranim reproduktivnim tehnologijama, o zaštiti i ostvarivanju prava mentalno oboljelih lica, o povlasticama na putovanje lica sa invaliditetom, kao i na izradi predloga zakona o jedinstvenom vještačenju invaliditeta.
Pa ipak, Skupština ocjenjuje da postignuti nivo usaglašenosti sa važećim međunarodnim standardima nije potpun i zahtijeva preduzimanje dodatnih aktivnosti zbog čega je neophodno ubrzati ovaj postupak, posebno u usklađivanju propisa u oblasti saobraćaja, zdravstvene zaštite i socijalne i dječje zaštite.
6. S obzirom da Zakon o izboru odbornika i poslanika i Zakon o političkim partijama nijesu izmijenjeni u cilju omogućavanja primjene instituta afirmativne akcije za lica sa invaliditetom, imajući u vidu brojnost ove populacije, problem adekvatne političke zastupljenosti lica sa invaliditetom i dalje ostaje neriješen, zbog čega Skupština u predstojećem periodu zahtijeva postizanje političkog i društvenog konsenzusa svih subjekata oko ovog pitanja koje predstavlja jedini način koji može dovesti do ostvarivanja prava lica sa invaliditetom u ovoj oblasti.
7. Skupština Crne Gore konstatuje da servisi u zajednici za lica sa invaliditetom u Crnoj Gori nijesu adekvatni, jer je previše lica sa invaliditetom u institucijama u kojima ne postoje odgovarajući uslovi zbog čega podržava aktivnosti Vlade Crne Gore koja u saradnji sa Ujedinjenim nacijama radi na jačanju servisa na nivou zajednice.
8. Iako je u oblasti pristupačnosti ostvaren značajan iskorak u pogledu unapređenja postojećeg zakonskog okvira, ostaju problemi koji se odnose na nivo pristupačnosti objekata u javnoj upotrebi i površina za lica sa invaliditetom. Takođe, značajan broj lica sa invaliditetom i dalje se suočava sa nedovoljnom dostupnošću informacija, pri čemu je posebno zabrinjavajući podatak da se velika većina lica sa invaliditetom u ogromnoj ili većoj mjeri suočava sa preprekama i barijerama prilikom pristupa javnom prevozu.
Stoga, Skupština ohrabruje nadležne državne organe da, u saradnji sa lokalnim samoupravama, ubrzaju aktivnosti i ulože dodatne napore na prilagođavanju objekata u javnoj upotrebi za pristup i kretanje lica sa invaliditetom i lica smanjene pokretljivosti što bi doprinijelo daljem poboljšanju kvaliteta njihovog života.

9. Skupština izražava zadovoljstvo iskorakom koji je postignut aktivnostima Ministarstva javne uprave koje je u saradnji sa Generalnim sekretarijatom Vlade i kompanijom „Fleka“ razvilo novi portal Vlade Crne Gore u skladu sa najboljim praksama vodećih digitalnih platformi vladinih institucija u svijetu. Portal koji predstavlja glavni komunikacioni kanal Vlade i ministarstava pružice potpuno novo korisničko i vizuelno iskustvo koje se ogleda u unificiranom onlajn nastupu ministarstava i organa državne uprave. Po ocjeni Skupštine značajno je da je po prvi put obezbijeđena puna primjena standarda pristupačnosti preporučena Zakonom o elektronskoj upravi, kao i mogućnost čitanja sadržaja, te da portal ispunjava uslove e-pristupačnosti, a implementiran je poseban meni za poboljšanu pristupačnost sadržaja sa kontrolom kontrasta, veličine slova, razmaka teksta, animacija, vizuelnim vodičem za lakše čitanje, naglašavanje linkova, kompatibilnost sa čitačima ekrana kroz strukturiranost stranica, kao i poseban font koji omogućava lakše čitanje osobama sa disleksijom, što ga čini jednom od najpristupačnijih onlajn platformi. Međutim, na istoj se objavljuju i nepristupačna dokumenta, zbog čega Skupština pozdravlja sprovođenje najavljenih obuka i edukativnih radionica za administratore i odgovorna lica na državnom i lokalnom nivou o standardima pristupačnosti i objavljivanju dokumenata u elektronski čitljivom formatu.
10. Iako se u oblasti obrazovanja, prema dostupnim informacijama, lica sa invaliditetom suočavaju sa najmanjim nivoom diskriminacije, jer nadležne institucije preduzimaju aktivne mjere u cilju konstantnog poboljšanja položaja lica sa invaliditetom u ovoj oblasti, značajan broj lica sa invaliditetom smatra da uprkos manjem nivou diskriminacije i dalje postoje prepreke za koje je potrebno razviti adekvatne odgovore od strane svih organa u okviru obrazovnog sistema. Stoga, Skupština Crne Gore podstiče nadležne organe da osnaže podršku inkluzivnom obrazovanju daljim unapređenjem primjene postojećeg pravnog okvira u cilju obezbjeđenja poštovanja prava djece sa invaliditetom.
11. Imajući u vidu da je trenutno samo pet opština usvojilo lokalne akcione planove za unapređenje položaja lica sa invaliditetom, Skupština ohrabruje ostale opštine u Crnoj Gori da usvoje svoje lokalne akcione planove u ovoj oblasti i time iskažu jasnu spremnost za preduzimanje dodatnih planskih aktivnosti na unapređenju položaja lica sa invaliditetom. Skupština izražava zadovoljstvo najavom Zajednice opština koja planira da pripremi model odluke o saradnji i partnerstvu lokalnih samouprava i nevladinih organizacija u apliciranju za sredstva EU i drugih fondova koja bi bila izvor finansiranja za realizaciju aktivnosti utvrđenih lokalnim akcionim planovima za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije. Skupština smatra značajnim što je Zajednica opština najavila spremnost da inovira prethodno utvrđeni model lokalnog akcionog plana u oblasti invaliditeta i dostavi ga svim opštinama na korišćenje. Skupština cijeni aktivnosti Glavnog grada Podgorica i Opštine Žabljak koji su realizovali obaveze utvrđene Akcionim planom za sprovođenje Strategije za zaštitu lica s invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za 2022. godinu za koje je Opština Žabljak izdvojila 25.000 eura, a Glavni grad Podgorica 200.000 eura.
12. Skupština smatra važnom informaciju da je Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava u periodu od 2018. do 2022. godine opredijelilo oko 2.200.000 eura za finansiranje projekata nevladinih organizacija za zaštitu prava lica sa invaliditetom, dok je tokom ove godine planirana raspodjela sredstava u iznosu od 600.000 eura. Međutim, uzimajući u obzir više puta ponovljene primjedbe na raspodjelu sredstava nevladinim organizacijama koje se bave zaštitom prava osoba sa invaliditetom i kašnjenje u raspisivanju konkursa za raspodjelu sredstava, kao i na kontrolisanje sprovođenja projekata, Skupština Crne Gore ocjenjuje da pažljivo treba razmotriti sve sugestije nevladinih organizacija i u skladu sa tim pripremiti izmjene i dopune Zakona o nevladinim organizacijama u cilju stvaranja uslova da se

sredstva za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija u oblasti zaštite lica sa invaliditetom raspodjeljuju u najboljem interesu osoba sa invaliditetom i u skladu sa preciznim procedurama za finansiranje projekata nevladinih organizacija.

Stoga, Skupština očekuje da će ove primjedbe biti uzete u obzir u izradi predloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o nevladinim organizacijama čije utvrđivanje na Vladi se očekuje u III kvartalu 2023. godine.

- 13.** Imajući u vidu navode iz Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2022. godinu: “Što se tiče prava osoba sa invaliditetom, po prestanku mandata Savjeta za brigu o osobama sa invaliditetom, bivša vlast je osnovala novi Savjet za prava osoba sa invaliditetom u decembru 2021. godine, nadležan za međuinstitucionalnu koordinaciju. Odluka o njegovom konačnom sastavu je na čekanju zbog promjene vlasti.” (strana 42 Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2022. godinu), Skupština predlaže što skorije konstituisanje Savjeta za prava lica sa invaliditetom i obezbjeđivanje njegove funkcionalnosti i rada u punom mandatu.
- 14.** Skupština ocjenjuje da sa posebnom pažnjom treba pristupiti definisanju i sprovođenju kvalitetnih i djelotvornih javnih politika usmjerenih na poboljšanje položaja djece sa invaliditetom i stvaranje uslova za eliminaciju svih oblika diskriminacije i društvene isključenosti za šta je prvenstveno neophodno uspostavljanje precizne baze podataka o broju djece sa invaliditetom u Crnoj Gori, te preduzimanje holističkog pristupa u radu sa djecom sa smetnjama u razvoju.

Skupština je u saznanju da je UNICEF podržao Savjet za prava djeteta da uradi Analizu multisektorskog odgovora na potrebe djece sa smetnjama u razvoju i da se trenutno radi na izradi Nacionalnog akcionog plana za primjenu preporuka sadržanih u toj Analizi, međutim ne osjeća se dovoljno elana i entuzijazma od strane partnera za implementaciju tog dokumenta, niti za alokaciju dovoljnog iznosa finansijskih sredstava.

Stoga, Skupština pozdravlja izradu Nacionalnog akcionog plana za primjenu preporuka sadržanih u Analizi multisektorskog odgovora na potrebe djece sa smetnjama u razvoju poziva nadležne organe da, po usvajanju ovog dokumenta od strane Vlade Crne Gore, blagovremeno preduzmu mjere na njegovoj implementaciji i obezbijede dovoljno finansijskih sredstava za realizaciju neophodnih aktivnosti.
- 15.** S obzirom da još uvijek ne postoje precizni podaci o broju lica sa invaliditetom u Crnoj Gori, te da se primjenjuje složeni sistem procjene invaliditeta na osnovu medicinskog modela pristupa invaliditetu, kao i da ne postoji registar osoba sa invaliditetom, Skupština ocjenjuje neophodnim ubrzanje aktivnosti na njegovom uspostavljanju, odnosno konsolidovane baze podataka o djeci sa smetnjama u razvoju, što je jedan od važnih preduslova za kreiranje politika usmjerenih na poboljšanje položaja lica sa invaliditetom u Crnoj Gori.

S tim u vezi, Skupština smatra značajnim aktivnosti koje Vlada Crne Gore, uz podršku UNDP-ija, preduzima na reformi u oblasti invaliditeta, neophodnoj u pravcu usvajanja zakona o jedinstvenom tijelu vještačenja invaliditeta i uspostavljanja registra osoba sa invaliditetom.
- 16.** Skupština ocjenjuje veoma pozitivnim preduzete aktivnosti institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore kojoj je proširena nadležnost u pogledu monitoringa implementacije Konvencije UN o pravima lica sa invaliditetom na nacionalnom nivou i koja je, po ocjeni predstavnika nevladinog sektora, jedna od rijetkih svijetlih tačaka u našem sistemu kada su u pitanju prava osoba sa invaliditetom i tim povodom podstiče saradnju sa Ministarstvom ljudskih i manjinskih prava u ovoj oblasti.

Takođe, Skupština pohvaljuje dugogodišnji kontinuirani rad Odbora za ljudska prava i slobode koji u prethodnom vremenskom periodu, kroz različite oblike Poslovnikom Skupštine Crne Gore utvrđenih nadležnosti, po ocjeni UNICEF-a i nevladinih organizacija za zaštitu prava lica sa invaliditetom, preduzimao aktivnosti u nastojanju da svojim djelovanjem, u saradnji sa nadležnim

institucijama, međunarodnim organizacijama sa sjedištem u Crnoj Gori i nevladinim organizacijama iz ove oblasti, doprinese ostvarivanju prava ove brojne ranjive populacije.

17. Skupština Crne Gore će Zaključke dostaviti Vladi Crne Gore, Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava, Ministarstvu rada i socijalnog staranja, Ministarstvu prosvjete, Ministarstvu zdravlja, Ministarstvu pravde, Ministarstvu finansija, Ministarstvu ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, Ministarstvu javne uprave, Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Zajednici opština Crne Gore, na dalji postupak i Ministarstvu evropskih poslova, Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori, Sistemu Ujedinjenih nacija u Crnoj Gori, Predstavništvu UNICEF-a u Crnoj Gori, NVO „Građanska alijansa“, „Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore“, „Savez udruženja roditelja djece i omladine sa smetnjama i teškoćama u razvoju „Naša inicijativa“ i „Savez slijepih Crne Gore“, na upoznavanje.
18. Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore će, u skladu sa članom 77 stav 3 Poslovnika Skupštine Crne Gore, pratiti realizaciju ovih zaključaka Skupštine, sačiniti izvještaj i dostaviti Skupštini.

Za izvjestioca Odbora na sjednici Skupštine određena je poslanica Jelena Božović, članica Odbora.

****

Detaljna izlaganja sa saslušanja sadržana su u Zapisniku sa 34. sjednice Odbora za ljudska prava i slobode, održane 12. aprila 2023. godine čiji je sastavni dio i audio zapis sa sjednice.

PREDSJEDNIK ODBORA

Jovan Jole Vučurović